

Xonimov Sharofutdin Bahodirovich
O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi
Markaziy apparati bo'lim boshlig'i
falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

YOSHLARNING IJTIMOY-SIYOSIY FAOLLIGINI
SHAKLLANTIRISHDA TA'LIM AXBOROTLASHUVINING NAZARIY
VA AMALIY ASOSLARI

Annotatsiya: mazkur maqolada yoshlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini shakllantirish jarayonida ta'lim axborotlashuvining nazariy va amaliy asoslari tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim axborotlashuvi, yoshlar siyosiy faolligi, ijtimoiy-siyosiy ijtimoiylashuv, fuqarolik kompetensiyasi, mediasavodxonlik, axborot jamiyati.

Khonimov Sharofutdin Bahodirovich
Head of Department of the Central Office of the Agency for Youth
Affairs of the Republic of Uzbekistan
Doctor of Philosophy (PhD)

THEORETICAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS OF EDUCATIONAL
INFORMATION IN THE FORMATION OF SOCIO-POLITICAL
ACTIVITY OF YOUTH

Abstract: This article analyzes the theoretical and practical foundations of educational informatization in the process of forming socio-political activity of youth.

Keywords: informatization of education, youth political activity, socio-political socialization, civic competence, media literacy, information society.

Yoshlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini shakllantirish demokratik jamiyat taraqqiyotining muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Fuqarolik jamiyati institutlarining barqaror faoliyati, davlat boshqaruvida ochiqlik va shaffoflik tamoyillarining qaror topishi, avvalo, siyosiy ongli va ijtimoiy mas'uliyatli yosh avlodning shakllanishiga bog'liqdir. Zamonaviy globallashuv, axborot

oqimlarining keskin ortishi hamda raqamli transformatsiya jarayonlari sharoitida mazkur jarayon ta'lim tizimini axborotlashtirish bilan uzviy bog'liq holda rivojlanmoqda. Chunki axborotlashgan ta'lim muhiti yoshlarning siyosiy tafakkurini kengaytiradi, ularni global va milliy siyosiy jarayonlarni tahlil qilishga o'rgatadi hamda mustaqil fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi yoshlarning nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy-siyosiy kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Raqamli platformalar, ochiq ma'lumotlar bazalari va elektron hukumat tizimlari orqali yoshlar davlat boshqaruvi jarayonlari bilan bevosita tanishish, jamoatchilik muhokamalarida ishtirok etish hamda o'z tashabbuslarini ilgari surish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida har bir shaxsning ta'lim olish, axborot izlash, olish va undan foydalanish huquqi kafolatlangan. Mazkur konstitutsiyaviy me'yor fuqarolarning axborotga erkin kirish imkoniyatini ta'minlash orqali ularning siyosiy ongini rivojlantirishga xizmat qiladi. Xususan, Konstitutsiyada belgilangan fuqarolarning davlat va jamiyat boshqaruvida ishtirok etish huquqi yoshlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini huquqiy jihatdan mustahkamlaydi. Bu esa ta'lim jarayonida yoshlarni huquqiy madaniyat, konstitutsiyaviy qadriyatlar va demokratik tamoyillar ruhida tarbiyalash zaruratini yuzaga keltiradi.

Shuningdek, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunda ta'limning asosiy maqsadi sifatida shaxsni har tomonlama kamol toptirish, uning intellektual, ma'naviy-axloqiy va fuqarolik sifatlarini rivojlantirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda faol fuqarolik pozitsiyasini qaror toptirish vazifalari belgilangan. Mazkur huquqiy norma ta'limni nafaqat bilim berish jarayoni, balki shaxsning ijtimoiy-siyosiy ijtimoiylashuv mexanizmi sifatida talqin etadi. Qonunda ta'lim jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, masofaviy ta'limni rivojlantirish hamda elektron ta'lim resurslarini yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari sifatida qayd etilgan.

Bu holat ta'lim axborotlashuvi yoshlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirishga xizmat qiluvchi institutsional mexanizm ekanligini ko'rsatadi. Chunki

axborotlashgan ta'lim muhiti orqali yoshlar normativ-huquqiy hujjatlar, davlat dasturlari va ijtimoiy jarayonlar to'g'risidagi ma'lumotlarga keng kirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa ularning siyosiy savodxonligini oshirish, davlat va jamiyat boshqaruvi jarayonlariga ongli munosabat bildirish hamda jamoatchilik nazorati mexanizmlarida ishtirok etish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

“Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida”gi Qonunda yoshlarning siyosiy va ijtimoiy faolligini qo'llab-quvvatlash, ularning huquqiy madaniyatini yuksaltirish, tashabbuslarini rag'batlantirish hamda jamiyat hayotida faol ishtirokini ta'minlash davlatning ustuvor vazifalaridan biri etib belgilangan. Ushbu huquqiy norma yoshlarni davlat va jamiyat taraqqiyotining muhim subyekti sifatida e'tirof etadi. Ayniqsa, yoshlarning o'z fikrini erkin bildirish, jamoat birlashmalari va fuqarolik jamiyati institutlarida ishtirok etish huquqining kafolatlanishi ularning ijtimoiy-siyosiy faolligini mustahkamlaydi.

Mazkur norma yoshlarni raqamli axborot muhitida mustaqil qaror qabul qila oladigan, tanqidiy fikrlovchi, manipulyativ axborotni ajrata biladigan subyekt sifatida shakllantirish zarurligini anglatadi. Chunki zamonaviy axborot makonida siyosiy jarayonlar ko'p hollarda raqamli platformalar orqali shakllanadi va muhokama qilinadi. Shu bois ta'lim jarayonida mediasavodxonlik, axborot xavfsizligi va tanqidiy tafakkur kompetensiyalarini rivojlantirish dolzarb pedagogik vazifa hisoblanadi.

Raqamli transformatsiya jarayonlari Prezidentning “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasida ham o'z ifodasini topgan bo'lib, unda ta'lim sohasini kompleks raqamlashtirish, elektron ta'lim platformalarini kengaytirish, ochiq ma'lumotlar infratuzilmasini rivojlantirish hamda yoshlarning raqamli kompetensiyalarini oshirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Strategiyada inson kapitalini rivojlantirish va raqamli iqtisodiyotga mos kadrlar tayyorlash masalasi alohida urg'u bilan qayd etilgan. Mazkur strategik vazifalar yoshlarning siyosiy ijtimoiylashuvi jarayonini tezlashtirishga xizmat qiladi. Chunki raqamli platformalar orqali davlat organlari faoliyatining ochiqligi ta'minlanadi, jamoatchilik muhokamalari va elektron murojaatlar tizimi kengayadi. Bu esa

yoshlarning davlat boshqaruvi mexanizmlarida bevosita va bilvosita ishtirokini kuchaytiradi, ularni faol fuqarolik pozitsiyasini egallashga undaydi.

Ilmiy manbalarda ta'lim axborotlashuvi "axborot jamiyati" konsepsiyasi doirasida talqin etiladi. Axborot jamiyati nazariyasiga ko'ra, ishlab chiqarishning asosiy resursi sifatida bilim va axborot maydonga chiqadi, siyosiy va ijtimoiy munosabatlar esa axborot oqimlari orqali shakllanadi. Castells zamonaviy jamiyatni "tarmoq jamiyati" sifatida tavsiflab, siyosiy hokimiyat, jamoatchilik fikri va ijtimoiy mobilizatsiya jarayonlari global axborot tarmoqlari orqali boshqarilayotganini ta'kidlaydi. Uning fikricha, axborot oqimlarini nazorat qilish va ulardan foydalanish imkoniyati siyosiy ta'sir kuchining muhim ko'rsatkichiga aylanadi.

BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlariga oid hujjatlarida ham sifatli ta'lim va faol fuqarolik o'rtasidagi uzviy bog'liqlik alohida qayd etilgan. Xususan, 4-maqсад (Sifatli ta'lim) va 16-maqсад (Tinchlik, adolat va samarali institutlar) o'zaro integratsiyalashgan holda talqin qilinadi. Bu esa ta'lim jarayoni nafaqat bilim berish, balki demokratik qadriyatlar va fuqarolik madaniyatini shakllantirish mexanizmi ekanligini anglatadi. Raqamli savodxonlik yoshlarning siyosiy jarayonlarni tushunishi, davlat siyosatini tahlil qilishi, normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganishi hamda ijtimoiy tashabbuslarda faol ishtirok etishiga imkon yaratadi.

Biroq axborotlashuv jarayoni ijobiy jihatlar bilan bir qatorda muayyan xavf omillarini ham yuzaga keltiradi. Xususan, noto'g'ri yoki manipulyativ axborot (misinformation va disinformation), kiberxavfsizlik tahdidlari, shaxsiy ma'lumotlar himoyasining buzilishi yoshlarning siyosiy ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan tekshirilmagan ma'lumotlar jamoatchilik fikrini noto'g'ri shakllantirish xavfini tug'diradi. Shu bois axborot xavfsizligi va mediasavodxonlik masalasi davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylanmoqda.

"Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida"gi Qonun fuqarolarning axborotni erkin izlash, olish va undan foydalanish huquqini belgilab berish bilan birga, axborot xavfsizligini ta'minlash, jamiyatni zararli axborot ta'siridan himoya qilish zarurligini ham ko'zda tutadi. Bu norma ta'lim jarayonida

axborot madaniyati va mas'uliyatli axborot iste'moli ko'nikmalarini shakllantirishning huquqiy asosini yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim tizimini axborotlashtirish yoshlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslarini mustahkamlovchi strategik omil sifatida namoyon bo'ladi. U yoshlarni nafaqat bilimli mutaxassis, balki axborot jamiyatining ongli, tanqidiy fikrlovchi va mas'uliyatli fuqarosi sifatida kamol toptirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Castells M. The rise of the network society. – 2nd ed. – Oxford: Wiley-Blackwell, 2010. – 597 p.
2. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (yangi tahrir). – Toshkent, 2023 yil 30 aprel.
3. O'zbekiston Respublikasining "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. – 2002 yil 12 dekabr, № 439-II.
4. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. – 2016 yil 14 sentabr, № O'RQ-406.
5. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – 2020 yil 23 sentabr, № O'RQ-637.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. – 2020 yil 5 oktyabr, PF-6079-son.
7. United Nations. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. – New York: United Nations, 2015. – 41 p.